

YANGI AVLOD DARSLIKLARINI BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI, YANGILIKLARI

Ilmira Ikramovna Sobirova

UrDU pedagogika fakulteti stajor-o'qituvchisi

Sharifajon Otajonova

Madina Jumabayeva

Urganch davlat universiteti pedagogika fakulteti talabalari

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada yangi darsliklarning avzalliklari, yangi darsliklarda qaysi jihatlarga ko'proq e'tibor berilganligi, yangi darslikning o'quvchilarning kelajagiga ta'siri haqidagi fikrlar aytib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Kreativ fikrlash, ijdiy yondashuv, xalqaro baholash dasturlari, yangi o'quv darsligi, prezident maktablari.

АННОТАЦИЯ

В этой статье рассказывается о преимуществах новых учебников, о том, каким аспектам уделяется больше всего внимания в новых учебниках, о влиянии нового учебника на будущее учащихся.

Ключевые слова: креативное мышление, позитивный подход, международные оценочные программы, новый учебник, президентские школы.

ABSTRACT

This article tells about the advantages of new textbooks, what aspects are most emphasized in new textbooks, the impact of the new textbook on the future of students.

Keywords: creative thinking, positive approach, international assessment programs, new teaching textbook, president schools.

Maktablardagi sifatli ta'lim ko'p jihatdan yaratilayotgan darsliklarga bog'liq. Ya'ni u ta'lim standartlariga javob berish bilan birgalikda o'quvchini qiziqtirish va fanga bo'lgan mehrini uyg'otishi kerak. Boshlang'ich sinf darsliklarining tubdan yangilangani nafaqat o'quvchi va ustozlarni, balki ota-onalarni ham quvontirdi. Ammo ular borasidagi tanqidiy fikrlar ham yo'q emas. Xo'sh, 2023/2024-o'quv yilida taqdim etilgan darsliklar avvalgilaridan nimasi bilan farq qiladi? "Bu yil taqdim etilgan boshlang'ich sinf darsliklari o'qituvchilar uchun yangilik bo'ldi. O'quvchilar kitoblar berilgan kun qanchalik quvonishganini so'z bilan ta'riflab berib bo'lmaydi. Haqiqatan ham hozirgi kitoblar avvalgilaridan ancha ustun. Kitobning ko'rinishi va rang-barang suratlari har bir o'quvchini o'ziga qarata oladi. Avvalgi kitoblar ancha qalin va og'ir edi. Ayni o'sish davridagi bola uchun bu qator qiyinchiliklarni tug'dirardi. Yangi darsliklarning choraklarga bo'lingani o'quvchini yil davomida ortiqcha yukni ko'tarib yurishdan xalos qildi," — deydi poytaxtimizdagi 294-maktabning oliy toifali boshlang'ich sinf o'qituvchisi Norgul Ikromova.

Kreativ fikrlash va kritik fikrlash o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, ijodiy yondashuv, jamoada ishlash va muloqot ko'nikmalarini shakllantiradi.

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 726-qaroriga muvofiq ta’lim muassasalarining matbaa mahsulotlari texnik reglament asosida ishlab chiqariladi. Yangi boshlang‘ich sinf darsliklari ana shu texnik reglamentning eng maksimal darajasidan ham yuqori sifatda ishlab chiqarilgan. Bu o‘z navbatida darslikdan uzoq yil foydalanishga sabab bo‘ladi. Ular sifati va chidamlilik darajasi jahon standartlariga to‘liq javob beradi.

Yangi darsliklar borasida ota-onalarning fikri qanday? Albatta, fikrlarning rang-barang bo‘lishi tabiiy, ayrim ota-onalar bepul berilayotgan yangi darsliklardan quvonayotganini ham guvohi bo‘lamiz.

Ta’limni rivojlantirish respublika ilmiy-metodik markazi direktori Vohid Hamidov yangi darsliklarni yaratishda bolalar psixologiyasi ham hisobga olinganini ham ta’kidlab o‘tdi.

Darsliklarni ishlab chiqishda bolalar ruhiy holati ham hisobga olinadi. Ularda ijodkorlar va fikrlash qobiliyatini oshirish uchun rasmlar va illyustratsiyalardan keng foydalanilgan. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, bola matnlarga nisbatan, tasvirlar orqali ma’lumotni tezroq qabul qiladi. Shu bois yangi darsliklarni yaratishda matnlar bilan birga, rangtasvirlarga ham alohida e’tibor qaratilgan. Yangi darsliklarda oltita grafik qahramonlar bor. Ular dars jarayonida o‘quvchilarni kitobdan diqqatini chalg‘itmaslikka yordam beradi.

Aslida matematikada faqat misol va masalalar emas, balki to‘g‘ri qaror qabul qilish ham muhim ahamiyatga ega. Buning uchun o‘quvchi mantiqiy va tanqidiy fikrlashi kerak. Kitobda shunday o‘yinlar borki, ular o‘quvchini jamoaviy bo‘lib ishlashga o‘rgatadi. Jamoada o‘z fikrini ifodalay olishi esa bolada liderlik qobiliyatini oshiradi. Avvalgi darsliklarda pul bilan bog‘liq mavzular yo‘q edi. 3-sinfning matematika darsligiga esa ana shunday mavzu ham kiritilgan. Undagi masalalar hayotiy misollar bilan berilgani esa o‘quvchini yanada qiziqtiriyapti. Ular nafaqat pulning son qiymati, balki uni qayerda ishlab chiqarilishi bilan ham tanishmoqdalar.

Keyingi paytlarda ijtimoiy tarmoqlarda darsliklar borasidagi tanqidiy postlar ham ko‘zga tashlanyapti. Ba’zi ota-onalar boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun tuzilgan matematika darsliklarining o‘ta murakkabligi, undagi masalalar ota-onalar uchun ham qiyinchilik tug‘dirayotgani haqida yozishmoqda. Xo‘sh, bu borada soha mutaxassislarining fikri qanday?

— Matematika darsligidagi masalalar tabaqalashtirish ko‘rinishida berilgan, ya’ni ular osonidan bosqichma-bosqich murakkablashib boradi. O‘zim ham ko‘p yillar davomida maktabda dars berganman. Tabiiyki, o‘quvchilarning bilim darajalari turlicha bo‘ladi. Oson ko‘rinishidagi masalalar ko‘p bo‘lgani uchun o‘zlashtirishi yaxshi bo‘lgan iqtidorli o‘quvchilar uchun qo‘shimcha adabiyotlardan foydalanishimizga to‘g‘ri kelardi. Yangi chop etilgan matematika darsligida esa o‘qituvchi o‘quvchisining bilim darajasiga qarab, misollarni taqsimlab berishi mumkin. Har bir o‘quvchi barcha masalalarni yechimini topishi shart emas. Ularni darsdan tashqari, mustaqil bajarsa ham bo‘ladi, — deydi Vohid Hamidov.

Yangi ko‘rinishdagi matematika darsligi o‘qituvchiga qiyinchilik tug‘dirmaydimi? Agar o‘quvchilarga barcha misol va masalalarni yechish majburiy bo‘lmasa, baholash tizimi qanday amalga oshiriladi. Bu savolga Norgul Ikromova quyidagicha javob berdi.

— Kundan kunga iqtidorli o‘quvchilar ko‘payib boryapti. Ilgari darslikdan tashqari, yana boshqa adabiyotlardan foydalanishga majbur bo‘lardik. Iqtidorli o‘quvchi 45 daqiqalik dars davomida o‘n ikkita misol va masalani yecholadi. Chunki unga bittasini tushuntirsangiz, qolganini o‘zi bajarib ketaveradi. Ammo sinfda yaxshi o‘zlashtirolmaydigan o‘quvchilar ham bor. Masalan,

sinfda to'rtta ana shunday o'quvchi bo'lsa, unga 6-8 ta misol beraman va javoblariga qarab baholayman, — deydi Norgul Ikromova.

Yangi darsliklar quruq ma'lumotlarni yodlatish, yoki shunchaki o'qish-yozishni o'rgatish bilan cheklanmaydi. Ular orqali o'quvchilar nafaqat fanlarni, balki XXI asrda zarur bo'lgan hayotiy ko'nikmalarni ham o'rganadi.

Shuningdek, darsliklar bolalarga o'yin orqali ta'lim berishga ham moslashgan. Ya'ni bolalar psixologiyasi hisobga olingan.

Darslikdagi ma'lumotlar rang-barang rasmlar, grafikalar, sodda matnlar orqali berilgan. U o'quvchini zeriktirib qo'ymaydi, aksincha yanada qiziqtiradi. 1-3 sinflar uchun taqdim etilgan darsliklarning bir qismi kengaytirilgan reallik texnologiyalaridan foydalangan holda ishlab chiqilgan. Hozirgi bolalar zamonaviy texnologiyalarni bizdan yaxshiroq tushunadi. Shu sababli gadjetlar orqali ta'lim olish ularni fanga yanada qiziqtiradi.

E-study elektron ta'lim platformasi ishlab chiqilgan. U turli fanlardan olingan bilimlarni mustahkamlash uchun 300 dan ziyod ongni oshiradigan o'yinli vazifalarni o'z ichiga oladi. Platformadan darsda ham, uyda ham foydalanish mumkin.

Darsliklarni ishlab chiqishda xalqaro dasturlar (PISA, PIRLS, TIMSS, EGMA, EGRA) talablari to'liq inobatga olingan. Finlandiyadagi nufuzli ta'lim kompaniyasi ekspertlari tomonidan tekshiruvdan o'tkazilgan va sertifikat olingan

Yangi o'quv yilidan boshlab barcha 1-4-sinf o'quvchilari yangi avlod darsliklari asosida tahsil olishi nazarda tutilgan bo'lib, boshlang'ich sinf o'quvchilarining 770 nomdagi darsliklari 70 milliondan ortiq nusxada chop etildi. Ana shu o'quv adabiyotlaridan Jizzax viloyatidagi 1-4 sinf o'quvchilari uchun 1 million 371 ming 937 nusxadagi darslik olib kelinib, shundan 1 million 303 ming 411 nusxadagisi shahar va tumanlardagi umumta'lim maktablariga tarqatilgan. 68 ming 562 nusxadagi darsliklar esa viloyat Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi zaxirasiga olingan.

Davlatimiz rahbarining tashabbusi bilan joriy etilgan yangi avlod darsliklarining yaratilish jarayoni, boshlang'ich sinf o'qituvchilari yangi avlod darsliklaridan saboq berishda o'quvchilarning mukammal bilim olishi uchun asosiy e'tiborni nimalarga qaratishi lozimligi, har bir o'quvchi bilan individual ishlash talab etilishi va bu bilan bugungi boshlang'ich sinflarda tahsil beruvchi ustoz va muallimlarga juda katta mas'uliyat yuklanganini alohida ta'kidlash joiz.

Tadbir davomida umumta'lim maktablari o'quvchilari, ayniqsa, boshlang'ich sinfda tahsil oluvchi o'g'il-qizlarimizning o'quv qurollari bo'yicha ham atroflicha so'z yuritilib, xuddi o'tgan yildagidek, joriy o'quv yilida ham o'quvchilar uchun darsliklar bepul tarzda ijaraga berilishi, o'quvchilarning ota-onalari tomonidan hech qanday ijara to'lovlari amalga oshirilmaligi, darsliklar uchun to'lovlar davlat byudjetidan qoplanishi, maktab va ota-onalar hamkorligiga jiddiy e'tibor qaratish talab etilishini alohida aytish mumkin.

Yangi avlod darsliklari xalqaro ta'lim standartlari asosida yaratilgan bo'lib, har bir darslikni ochib ko'rar ekanmiz, unda o'quvchilarni tanqidiy- tahliliy fikrlashga, o'zlarini erkin tutishga undaydigan, hayotda duch keladigan muammolar, voqealar yoki hikoyalar yozilganiga duch kelamiz. To'g'risi, yangilangan darsliklar bilan o'quvchilarga mazza qilib dars o'tayapman. Endi yangi avlod darsliklari orqali o'quvchilarimiz Prezident maktablarida saboq olayotgan o'g'il-qizlardek tanqidiy-tahliliy fikrlashni o'zlashtirib oladi.

Xulosa o'rnida shuni aytish lozimki, bugungi yosh avlodni tarbiyalashda oilaviy muhit, ijtimoiy tarbiya bilan birga bugungi kunda yaratilayotgan iste'molda bo'lgan darsliklar ham alohida o'rin tutadi. Bugungi kunda yaratilayotgan darsliklar har taraflama bolaning dunyo

qarashini rivojlantirish, erkin fikrini bayon etish, xalqaro baholash sistemalariga to'laqonli javob bera olishi bilan avvalgi darsliklardan farq qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni.- Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 24.09.2020-y., 03/20/637/1313-son.
2. U.B.Aydarova 2-sinf "O'qish savodxonligi" darsligi, "Novda" nashriyoti, Toshkent – 2023. 1-qism.
3. M.E.Toirova 3-sinf "O'qish savodxonligi" darsligi, "Novda" nashriyoti, Toshkent – 2023. 1-qism.
4. M.E.Toirova 4-sinf "O'qish savodxonligi" darsligi, "Novda" nashriyoti, Toshkent – 2023. 1-qism.
5. Internet ma'lumotlari: www.ziyonet.uz <https://www.google.com>.